

ARTELE DECORATIVE ÎN PERIOADA POSTBELICĂ: PUNCTE DE REFERINȚĂ

DOI: 10.5281/zenodo.2908198

CZU: 745/749.01(478)

Doctor în studiul artelor **Constantin SPÎNU**
Institutul Patrimoniului Cultural

DECORATIVE ARTS IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA IN THE POST-WAR PERIOD: REFERENCE POINTS

Summary. The author carried out extensive archival and factological investigations in the field of decorative and applied arts from years 1944 to 2018. As a result, the main stages and points of reference regarding the process of initiation and development of representative creation genres are being outlined. There are highlighted plasticians, being analyzed their contribution to the creation and development of decorative and applied arts as a component part of national culture.

Keywords: decorative and applied art, development stages, one-of-a-kind work, mass product, tapestry, ceramics, glass, batik, metaphor, symbol.

Rezumat. Autorul a desfășurat ample investigații de ordin arhivistic și factologic în domeniul artelor decorative și celor aplicate în Republica Moldova din perioada 1944–2018. Ca rezultat, au fost delimitate principalele etape și puncte de referință privind procesul de inițiere și dezvoltare a genurilor reprezentative de creație în domeniu. Sunt evidențiați plasticienii și analizată contribuția lor la constituirea și dezvoltarea artelor decorative și aplicate ca parte componentă a culturii naționale.

Cuvinte-cheie: artă decorativă și aplicată, etape de dezvoltare, operă unicat, produs în serie, tapiserie, ceramică, sticlă, batik, metaforă, simbol.

Artele decorative, ca domeniu de creație, ocupă un loc merituos în cultura Republicii Moldova, acestea asimilând aspirațiile estetice și utilitare seculare ale generațiilor de creatori, inclusiv ale meșterilor populari adesea rămași anonimi, iar în timpurile mai apropiate și ale artiștilor profesioniști. În palmaresul cultural al domeniului se înscriu opere de o incontestabilă valoare artistică, precum covoarele, produsele de olărit, din lemn și din piatră, costumul popular, toate intrate pe bună dreptate în patrimoniul cultural național. Astfel, prezintă interes faptul cum a evoluat creația din domeniul artelor decorative, care a fost aportul artiștilor profesioniști la procesul masiv de revitalizare și dezvoltare a domeniului în perioada postbelică, mai întâi în RSS Moldovenească și mai apoi, după proclamarea independenței, în Republica Moldova.

Evoluând inițial în albia unei culturi ideologizate și a unei economii planificate, artele decorative profesionale din RSS Moldovenească au îmbinat în sine valențe estetice caracteristice perioadei postbelice din URSS, ca mai târziu, după anul 1991, să se dezvolte în cadrul unei economii de piață și a politicilor culturale promovate de Republica Moldova ca stat suveran.

În aceste două perioade artele decorative au parcurs câteva etape distincte, de-a lungul cărora s-a schimbat generația de artiști, s-au dezvoltat posibilitățile tehnologice de realizare a produselor din dome-

niu, s-a schimbat atitudinea față de obiectul creației, preferințele tematice, au germinat și s-au consolidat aspirații plastice și stilistice, au demarcat noi tendințe semantice.

Analiza artelor plastice și a celor decorative din primii ani postbelici arată că ultimele au evoluat cu mai multă dificultate decât pictura, grafica și sculptura. Acest fapt se explică, mai întâi, prin situația economică și logistică precară de după război, prin lipsa, în cadrul Uniunii Pictorilor din Moldova și a Secției moldovenești a Fondului plastic al URSS, a unei infrastructuri cu spații special amenajate pentru desfășurarea activităților din domeniul artelor decorative, dar și prin opțiunile artiștilor de la acea vreme de a se realiza creator, preponderent, în genuri tradiționale ale artelor plastice [1]. La etapa inițială, în lipsa unei baze logistice, artiștii s-au limitat la elaborarea unor schițe de covoare uzuale sau tematice pe care încercau să le realizeze în material la întreprinderile existente.

Anii 1944–1950 pot fi definiți ca o perioadă de adaptare a plasticienilor la spiritul și direcțiile artistice ale vremii, de diviziune a muncii lor creatoare în funcție de nivelul de pregătire profesională. Un rol important în procesul de inițiere a genurilor artelor decorative aplicate profesionale l-a jucat constituirea în primăvara anului 1950, în cadrul Uniunii Pictorilor din Moldova, a Secției de Artă Aplicată.

Ioachim Postolachi. *Maci*, schiță de covor, hârtie, guașă, 52,2 × 37,6 cm, 1950.

Anii 1951–1960 reprezintă, în istoria artelor decorative și aplicate profesioniste din RSS Moldovenească, o etapă prolifică în care se disting două direcții – una de ordin organizatoric și alta de ordin artistic.

Este de remarcat în acest context activitatea organizatorică și creatoare a plasticienilor Ioachim Postolachi, Serghei Ciokolov, Valentina Neceaeva, Valentina Tufescu-Poleacova, Pavel Bespoiasnii [2]. Obiectivul organizatoric viza consolidarea recent formatei Secției de Artă Aplicată, creșterea nivelului profesional al artiștilor, inclusiv instruirea cadrelor din domeniul artelor decorative și aplicate, crearea unei baze tehnico-materiale pentru desfășurarea eficientă a activităților de profil, inițierea și consolidarea procesului de mediatizare a creației artiștilor conectați la producerea industrială. Pe parcursul deceniului în cauză, autorii s-au centrat pe valorificarea mai multor genuri ale artelor decorative și aplicate, printre care tapiseria, cerami-

Serghei Ciokolov. *Farfurie decorativă*, ceramică, glazură, d. 34 cm, 1954.

ca, creșterea și modelarea în lemn, costumul popular. Demersurile individuale ale artiștilor au fost îndreptate spre sincronizarea creației lor cu cerințele vremii, definirea genurilor de artă, a arealului tematic și a filierelor stilistice [3]. Importante pentru perioada respectivă au fost eforturile de edificare, în cadrul particularităților stilistice individuale, a unor coordonate conceptuale diferențiate cu privire la lucrările unicat destinate manifestărilor expoziționale, iar spre sfârșitul deceniului și în mod deosebit în deceniul următor, cu privire la prototipurile destinate multiplicării în serie pe cale industrială. În această perioadă, un rol semnificativ la consolidarea branșei profesionale l-au jucat Serghei Ciokolov, Ioachim Postolachi, Pavel Bespoiasnii, Grigore Filatov, Tatiana Kanaș, Valentina Tufescu-Poleacova, Valentina Neceaeva, Vasile Vadaniuc, Vladimir Novic și Iosif Țehanovici, Tatiana Ciucurean, Tatiana Nicolaidi, iar spre sfârșitul deceniului se includ activ în viața artistică Filip Nutovici, Esfira Grecu și Natalia Serova. La interferență cu perioada următoare, creațiile lor relevă cu plenitudine calea anevoioasă, dar și inspirată pe care artiștii au parcurs-o în albia tradițiilor până a se adapta particularităților stilistice ale designului industrial [4, 5, 6].

Perioada **1961–1970** este semnificativă atât sub aspectul problematicii artistice abordate, cât și al optimizării infrastructurii Fondului Plastic al Uniunii Artiștilor Plastici din republică, în anul 1962 fiind dată în exploatare o clădire destinată prelucrării și arderii produselor din ceramică. Aceasta avea să le înlesnească artiștilor realizarea aspirațiilor lor creatoare, să impulsioneze ascensiunea ulterioară a domeniului. Dezideratele artistice se axează pe producerea în serie a bunurilor de larg consum și pe elaborarea unor opere unicat pentru expozițiile de artă.

Menționăm în acest context aportul mai multor artiști care au activat fructuos în deceniul precedent: Serghei Ciokolov, Ioachim Postolachi, Valentina Tufescu-Poleacova, Pavel Bespoiasnii, Tatiana Kanaș, Valentina Neceaeva, Vasile Vadaniuc, Tatiana Nicolaidi, Vladimir Novikov, Iosif Țehanovici, Tatiana Ciucurean, al celor care s-au manifestat la hotarul dintre decenii – Filip Nutovici, Esfira Grecu, Nelly Serova, precum și ai debutanților în domeniu care aveau să se afirme strălucit în scurt timp: Maria Răcilă, Elena Rotaru, Maria Coțofan, Ludmila Cornienko, Ludmila Odainic, Carmela Golovinova, Lidia Boico-Ceban, Nicolae Coțofan, Anatol Silițchii, Serghei Crasnojon, Luiza Ianțen, Nelly Sajin, Mihail Grati.

Procesele de înnoire stilistică au influențat benefic dezvoltarea branșei, iar procesul novator demarează prompt și evoluează rapid, adesea cardinal, comparativ cu deceniul precedent, printre particularitățile sale

distincte numărându-se o atitudine mai nuanțată față de valorificarea artelor decorative populare, obținerea unor imagini de o nouă ținută estetică. În tapiserie, bunăoară, cu toate că, în esență, se păstrează motivele și structurile compoziționale, tratarea tonală și cromatică uniformă, însuși câmpul este supus unor importante modificări conceptuale. Structura lăuntrică a motivelor suferă schimbări în raport cu tradiția, or o parte dintre artiști optau pentru adaptarea motivelor tradiționale la noile tendințe de constituire morfologică și sintactică a operei. În plus, autorii apelează la racordarea liniei cu câmpul covorului, la interferențe între linie și pată ca elemente de formalizare a obiectului; pe de altă parte, se diminuează rolul integrator al chenarului – element structural și adesea semantic de mare importanță al covorului popular. În linii mari, aceste și alte confruntări ale imaginației artistice cu elementele tradiționale aveau să se soldeze cu produse industriale solicitate și cu creații individuale originale. De menționat că un șir de covoare și covorașe au fost multiplicat în serie limitată în cadrul atelierelor Fondului Plastic al Uniunii Pictorilor sau în întreprinderile din republică. Este rodul căutărilor creatoare ale unei noi generații de plasticieni, instruiți special pentru a activa în domeniul artelor decorative și, concomitent, în branșele artelor decorative aplicate, o bună parte dintre ei după absolvire angajându-se inițial la întreprinderile de profil din republică, contribuind la creșterea cantitativă și, totodată, la diversificarea expresiei estetice a produselor de larg consum.

Caracteristic pentru deceniul al șaptelea este abordarea noilor genuri de creație, inclusiv a imprimeului decorativ în baza proiectelor Ludmillei Cornienco, tot ea, precum și plasticienele Lidia Boico-Ceban și Ludmila Odainic au pus începuturile artei batikului, gen al creației care a luat amploare în deceniile următoare.

Arta ceramicii se diversifică ca expresie plastică grație extinderii zonelor de interes artistic al autorilor. Axată la începutul deceniului pe valorificarea și aplicarea în producția industrială a tradițiilor populare ale olăritului autohton, ceramica utilitară și-a asumat către sfârșitul acestei perioade unele caracteristici stilistice ale industriei producătoare de articole de ceramică specifice și altor republici unionale.

În ce privește ceramica expozițională, aceasta a parcurs o cale mai complexă. Deceniul al șaptelea a fost marcat în continuare de activitatea lui Serghei Ciokolov, Valentina Neceaeva, Pavel Bespoiasnii, Tatiana Kanaș, Vasile Vadaniuc, Tatiana Nicolaidi, Tatiana Ciucurean, precum și de tinerii artiști Filip Nutovici, Esfira Grecu, Maria Bebeșco, Nicolae Michituha, Nicolae Coțofan, Serghei Krasnojon, Nicolae Kostrița. Alături de valorificarea produselor glazurate de olărit

Serghei Ciokolov. *Vase decorative*, teracotă, gravare, h 28,0 cm, h 29,5 cm, h 27,0 cm, anii 1966–1968.

s-a dezvoltat și ceramica neagră, într-un eveniment artistic s-a constituit elaborarea seturilor de piese ceramice cu pronunțată orientare utilitară și valoroase particularități estetice.

Este relevantă contribuția lui Vasile Vadaniuc, Nicolae Coțofan, Serghei Krasnojon la crearea și dezvoltarea, în 1962, a bazei de producere a ceramicii în cadrul atelierelor de creație ale Fondului Plastic al Uniunii Artiștilor Plastici, iar Nicolae Kostrița, preluând experiența de colaborare a lui Serghei Ciokolov cu Fabrica de ceramică din Ungheni, a continuat să activeze pe parcursul deceniilor următoare la întreprinderea menționată, reușind să constituie aici un grup de specialiști în producerea ceramicii industriale.

Un cuvânt aparte este de spus despre creația lui Serghei Ciokolov care, spre jumătatea deceniului, își reorientează creația, elaborând o manieră stilistică

Elena Rotaru. *Floarea-soarelui*, lână, țesătură clasică, 183 × 165 cm, 1967.

inconfundabilă de o vastă și dramatică expresie metaforică, precum și despre creația plasticienilor Naum Epelbaum și Brunhilda Epelbaum-Marcenco, care au profesat, alături de alte genuri ale artelor plastice, și așa-numita plastică mică soldată cu realizări de expresivă sonoritate artistică.

Un rol însemnat în dezvoltarea concepțiilor plastice din domeniul ceramicii l-au jucat artiștii Nicolae Coțofan, Vasile Vadaniuc, Anatol Silițchii, Luiza Ianțen și Nelly Sajin, care au pus în valoare expresivitatea șamotei în calitate de material plastic de reală importanță. În consecință, arta ceramicii s-a diversificat, a devenit mai expresivă, mai interesantă și mai impunătoare ca fenomen artistic.

Cu începere din anul 1967, artiștii din RSSM profesază arta sticlei. Un rol de pionierat în procesul de constituire și dezvoltare a acestui gen l-au jucat plasticienii Nelly Sajin, Filip Nutovici și Mihail Grati, primii care și-au prezentat creațiile din sticlă în cadrul expozițiilor autohtone [7].

Inițial, sticla artistică din republică avea similitudini stilistice și particularități tehnologice cu sticlăria artistică sovietică din alte regiuni. Prevalau formele tradiționale ale vaselor utilitare, care erau transformate de autori în corespundere cu opțiunile plastice și înclinațiile estetice individuale.

Lucrările lui Nelly Sajin, Filip Nutovici și Mihail Grati reflectau, într-o mare măsură, tendințele artelor decorative din acea vreme, percepția autorilor despre menirea funcțională a obiectului și particularitățile lui

Maria Saka-Răcilă. *Cor sătesc*, lână, țesătură clasică, 200 × 137 cm, 1970.

Filip Nutovici. Set decorativ *Roșu*, sticlă, suflare, h 27,0 cm, h 31,5 cm, h 26,5 cm, 1975.

estetice. Lucrările realizate în anii 1967–1970 de artiștii nominalizați consună cu proiectele de fabricare industrială a produselor din sticlă și cu noile tendințe ale particularităților estetice.

Experiența acumulată a influențat decisiv fenomenul artistic derulat în anii 1971–1980, acesta constituind o nouă și avansată etapă a artelor decorative și celor aplicate din RSS Moldovenească. Or, în această perioadă, o bună parte dintre plasticienii care profesau genurile artelor decorative și-au consolidat, iar tinerii plasticieni și-au identificat genurile de activitate creatoare, filierele tematice, particularitățile stilistice, preferințele și modalitățile tehnologice de concepere a operelor. Perioada este semnificativă și prin faptul că mulți plasticieni afirmați, atingând etapa de maturitate în creație, s-au centrat pe promovarea unor valori novatoare. În consecință, un șir de lucrări din această perioadă denotă, în comparație cu cele din deceniul precedent, importante particularități de realizare a imaginii plastice, iar metamorfozele de ordin conceptual, morfologic și sintactic au generat modificări de ordin estetic, expresiv și semantic.

Metamorfozele artistice au influențat pozitiv în special trei genuri practicate intens de artiștii din republică la acea vreme – tapiseria, ceramica și arta sticlei. Tot atunci se atestă practicarea mai intensă a batikului și imprimeului artistic.

Printre opțiunile inedite este cea de integrare a operelor de artă decorativă în arhitectură, inițindu-se un proces continuu și eficient de cooperare a plasticienilor cu arhitecții. Artiștii ceramiști și autorii de tapiserie au elaborat astfel forme noi creând împreună cu arhitecții un tot unitar sub aspect stilistic. Arta tapiseriei este practică fructuos de către Maria Saka-Răcilă, Elena Rotaru, Carmela Golovina, Anghelina Șugjda, Maria Coțofan, Ludmila Odainic, Ludmila Goloseeva, Lidia Boico-Ceban, Silvia Vranceanu,

Luiza Ianțen. *Cuartet*, ceramică, metal, lemn,
14 × 30 × 20 cm, 1978.

M. Glijenski-Cecelnițkaia, Nadejda Dobrînina, Iulia Kriucikova. În cea de-a doua jumătate a deceniului atestăm și câteva tapiserii realizate de către pictorițele Eleonora Romanescu și Elena Bontea.

Își găsesc materializare multiple viziuni estetice noi de ordin conceptual, tehnologic și logistic, or, utilizarea în procesul țeserii și a unor fibre netradiționale a favorizat crearea unor lucrări originale. Unele autoare explorau motive decorative specifice artei populare și demersul narativ utilizat frecvent în artele plastice. Tehnica goblenului a devenit una preferată. Figurativul ca motiv esențial al unui șir de tapiserii este tratat convențional din punct de vedere plastic, generând conotații mai mult simbolice decât descriptive.

Asemenea modalități de interpretare estetică a lumii și de abordare tehnologică luau amploare, la acea vreme, în arta tapiseriei profesionale din întregul areal al URSS, iar în tapiseria din RSS Moldovenească atestăm numeroase opere în care se încerca transferul imaginii din zonele pur decorative spre zone de simbioză a decorativului cu plastica specifică reprezentărilor tridimensionale afective bazate pe perceperea lumii tangibile, întâlnită frecvent în artele plastice ale unor stiluri tradiționale.

O altă viziune plastică asupra metodologiei de creare a imaginii din perioada 1971–1980 ține de generalizarea formei, plasticienii optând preponderent pentru structurarea constructiv-raționalistă a figurativului, expunând forma unor procedee de stilizare ce contribuie la atingerea unor expresii monumentale. Totodată, imaginea conține profunde și consistente particularități informative.

Reprezentativă pentru perioada dată continue să fie ceramica. Relevante în acest sens sunt lucrările lui Esfira Grecu, Vasile Vadaniuc, Nicolae Coțofan, Serghei Krasnojon, Nicolae Kostrîba, Luiza Ianțen, Nelly Sajin, Mihail Grati, Anatol Silițki, Vladimir Chiticari,

Brunhilda Epelbaum-Marcenco. Esfira Grecu, de exemplu, este deosebit de atentă la proporții, forme, configurația profilurilor și armonizarea componentelor ansamblului. Metamorfozele imaginii plastice realizate de Esfira Grecu pe făgașul culturalizării formei, al interferențelor organice dintre decor, textură și tehnologia de operare cu materialele ceramice au contribuit la edificarea unei opere de o luxuriantă integritate estetică, îmbogățind paleta stilistică a artelor decorative și aplicate din RSS Moldovenească.

Ceramistul Nicolae Coțofan, un promotor ardent al tradiției, dar și al unor concepții noi despre formă, conectează memoria spațio-temporală a arhetipurilor culturale specifice ceramicii din vremurile demult apuse cu forme caracteristice designului secolului al XX-lea – monumentalismul și simbolismul.

Creația artiștilor Serghei Krasnojon și Nicolae Costrîba, afiliată procesului de producere (cel dintâi activând în cadrul Atelierului de ceramică a Fondului Plastic din Chișinău iar cel de-al doilea la Fabrica de ceramică din Ungheni), se impune printr-o înaltă cultură estetică și o remarcabilă realizare tehnologică, lucrările lor îndeplinind funcții duble – de piese expoziționale și totodată de vase utilitare.

În comparație cu deceniul precedent, concepțiile de abordare și modalitățile de tratare plastică a figurii umane în operele de artă ceramică evoluează, acestea propunându-și un nou nivel de înțelegere a conexiunii figurativului cu materialul și cu tehnologia de producere a operei ceramice, realizarea unor expresii plastice adaptate la noile preferințe tematice și la transformările stilistice ale deceniului. Schimbările s-au produs treptat, îmbogățind creația lui Anatol Silițki, Luiza Ianțen, Vladimir Chiticari, Brunhilda Epelbaum-Marcenco, Nelly Sajin ș.a., cu noi particularități de limbaj, cu expresii plastice și conotații semantice inedite.

Esfira Grecu. Serviciul decorativ *Jubiliar*, ceramică, email,
h 37,5 cm, h 19,0 cm, h 49,5 cm, 4 piese – h 8,5 cm, 1976.

Artiștii continue să valorifice eficient șamota în calitate de material plastic, s-o armonizeze cu glazura și pigmentii – mijloace cromatice importante sub aspect estetic și decorativ. Viziunea poetică asupra lumii înconjurătoare transpare într-un șir de structuri compoziționale. Mesajele meditative alternează cu grotescul în strânsă conexiune cu motivul, narațiunea, caracterul compozițional și plastica figurativului, punându-se accentul pe expresia și cromatica argilei, fără a se utiliza coloranți. Luiza Ianțen, Brunhilda Epeibaum-Marcenco, Nelly Sajin se impun prin mesajele lor idilice susținute de narativul alegoric promovat de reprezentările decorative tridimensionale ale figurației etalând adeziunea la valorile perene ale culturii universale.

Fiind orientate spre valorificarea unor particularități specifice artelor plastice de șevalet, fără a se exclude și unele aspecte teatralizante generate de narativ, lucrările respective erau destinate exclusiv expozițiilor de artă, exprimând explicit preferințele tematice și stilistice ale epocii în care au fost create. Unele compoziții ceramice încorporează un număr mare de piese, prin intermediul cărora creatorul optează pentru reprezentarea unor repere estetice de natură poetică.

Se atestă, pe de o parte, conexiuni spațiale dintre piese contrastante proporțional provenite din interacțiunea unor configurații cubiforme, prismoide și cilindrice, pe de alta, interferențe inedite ale decorului cu culoarea în calitate de mijloace de expresie decorativă, localizând mesajul unor opere în aria semantică generată de reprezentări apropiate datelor tangibilului, fără însă a eșua spre o copie mimetică a acestora.

Se exersează metodologia unui melanj de forme tradiționale ale olăritului, precum cele cilindrice, combinațiile sferoidale, cubiforme, inelare, cu forme sculpturale tridimensionale de sorginte antropomorfă – acestea din urmă fiind inserate sintactic convențional. Tot din această perioadă își trag originile și creații ceramice în care se adoptă tehnici practicate și în ceramica europeană – panouri modulare și figurativul monumental-sculptural de proporții mari destinate spațiilor publice.

Noi valențe înregistrează sticla artistică moldovenească în persoana cunoscuților artiști Filip Nutovici, Mihail Grati, precum și a tinerilor Victor Savca și Alexandru Nutovici. Seturile de vase realizate de Filip Nutovici se impun prin structura lor morfologică, interacțiunea proporțională a componentelor formei, interferența formei de bază cu elementele auxiliare de decor, conexiuni cromatice și tonale obținute în urma valorificării transparenței și opacității sticlei. Tot el adaptează în premieră piese din sticlă în calitate de decor al spațiilor publice. În paralel, Mihail Grati, con-

tinuându-și activitatea de elaborare a unor seturi de menire utilitară, precum și a compozițiilor destinate expozițiilor de artă, creează plăci decorative reliefate de cristal și vitralii monumental-decorative.

Astfel, artele decorative din RSS Moldovenească din deceniul al optulea s-au axat pe dezvoltarea principiilor de orchestrare a imaginii în vederea optimizării impactului estetic asupra consumatorilor de artă. Creațiile absorb întreg spectrul de tendințe stilistice caracteristice acelor timpuri. Artiștii caută să implementeze tradițiile populare la un nivel mai complex decât în perioadele precedente, să includă mai amplu figurativul antropomorf și narațiunea subiectului în calitate de esență iconografică a operei, să înzestrez imaginea cu valențe generalizatoare ale formei, în contextul conectării artelor decorative cu arhitectura acelor timpuri [8, 9]. Este vădită adeziunea artiștilor la practicile de optimizare a procesului de constituire tehnologică a operelor din domeniul artelor decorative și aplicate, or, inserarea în tapiserie, alături de fibrele de lână, a unor materiale netradiționale precum fibrele sintetice și sisalul, experimentele efectuate cu diverse materiale ceramice și compuși chimici, utilizarea pe o scară întinsă a sticlei sulfurate alături de tradiționala sticlă color și translucidă au avut un impact considerabil asupra nivelului estetic și a conotațiilor semantice ale lucrărilor create în perioada respectivă.

Dezvoltarea în timp a propriilor aptitudini și abilități, realizată de plasticienii în procesul de operare tehnologică și artistică atât cu mijloacele plastice, cât și cu materialele utilizate pentru crearea operelor, a favorizat ascensiunea din acea vreme a artelor decorative, ceea ce le-a plasat pe o treaptă înaltă în cultura plastică a RSS Moldovenești.

Anii 1981–1990 sunt marcați de tendințe artistice noi. Pe de o parte, plasticienii care s-au manifestat remarcabil pe parcursul deceniului premergător și-au consolidat opțiunile ideatice și plastice. Pe de altă parte, este o perioadă de tranziție pe parcursul căreia au apărut noi paradigme estetice și s-a înfăptuit treptat trecerea spre ele. Acest lucru s-a obținut grație deschiderilor din acea vreme spre noi repere tehnologice și estetice în întregul areal artistic al fostei URSS. Un rol benefic l-au jucat tinerii membri ai Uniunii Pictorilor, absolvenți ai instituțiilor de învățământ artistic superior din diverse republici ale fostei URSS, inclusiv absolvenți ai instituțiilor de profil din RSSM.

Exponentele tapiseriei continue să uimească. Elena Rotaru inserează repere iconografice ale tapiseriei populare autohtone în structuri plastice inedite, circumscrise la metodologia neoavangardistă de constituire a imaginii, pentru a evidenția substraturile filosofico-semantice ale operei, explorează modalități

de corelare a decorativului cu descriptivul punând în valoare particularitățile tehnologice de țesere a produsului, nuanțările tonale și cromatice ale țesăturii. Tapiseriea Maria Saka-Răcilă rămâne fidelă opțiunilor de implementare în tapiseriea contemporană a tradițiilor folclorice, incluzând generos în imagine motive ale covorului tradițional. Ea reactualizează și repune în circuitul valoric expresii ale unor forme geometrice, precum pătratul, romb, dreptunghiul, structuri liniare, reprezentări fitomorfe profund stilizate și benzi decorative structurate, iar conexiunile plastice ale acestora, fiind strict subordonate unor concepții estetice determinate, înlesnesc generarea unor mesaje semantice inedite prin care se revitalizează, la un nou nivel estetic-conceptual, valorile culturii populare. Silvia Vrânceanu etalează într-un mod original expresia contrastelor tonale și cromatice, îmbinând inedit figurativul cu formele abstracte și obiectuale, experimentează intens cu forma textilă, în special cu structuri tridimensional-volumetrice. Aspectul stilistic al tapiseriei este diversificat și prin operele artistelor Carmela Golovinova, Ludmila Goloseeva, Nadejda Dobrînina, Lidia Boico-Ceban, Iulia Kriucikova, Maria Glijenski-Cecelnița, Ludmila Odainic, Maria Coțofan, Anatol Klimov, Olga Orihovskaia care optează pentru formule monumental-poetice, tematica lucrărilor axându-se pe natură, sărbătorile matrimoniale, poetica spațiilor cosmice, valoarea artistică și semantică a edificiilor medievale moldovenești, stările meditativ-poetice ale autorilor. Plasticienii Alexei Marco, Gheorghe Cojușnean și Vladimir Vasilcov au excelat în domeniul bijuteriei.

Importante metamorfoze ale imaginii se produc în perioada 1981–1991 în ceramica artistică. Creația Luizei Ianțen și Eduard Saakov valorifică tradițiile iconografice provenite din artele plastice universale, punând în valoare simbiozele modalității de tratare plastică a formei în relief, tehnologia ceramicii și armonizarea prin culoare a formelor.

Ceramista Nelly Sajin excelează atât în genul monumental-decorativ, cât și în elaborarea multiplelor opere cu un vast mesaj meditativ expuse în cadrul expozițiilor de artă plastică și decorativă. Vasile Vadianuc se impune prin generalizări structural-constructive ale formei și tratări inedite ale decorului, prin racordări originale între proporțiile componentelor pieselor, textura volumetrică a ritmurilor liniare și a formelor zugrăvite. Nicolae Coțofan elaborează compoziții din mai multe piese, la baza cărora stau formele tradiționale de vase, tratate decorativ și având proporții sporite. Acestea sunt prezentate la expozițiile de artă decorativă și, totodată, sunt orientate spre integrarea în cadrul unor spații publice. Platourile și farfuriile sale decora-

Silvia Vrânceanu. *Darurile pământului*, lână, bumbac, mătase, țesătură clasică, 235 × 275 cm, 1981.

tive înglobează motive fitomorfe, geometrice, mai rar antropomorfe stilizate, în care plasticianul face trimiteri la esteticul și simbolismul motivelor artelor populare autohtone. Creația Svetlanei Pasecinaia evocă sintaxe originale, noi mijloace de expresie plastică și, totodată, filiere tematice care i-au înlesnit generarea, prin intermediul operei ceramice, a unor mesaje originale. Rita Chiperi dezvoltă concepția panourilor decorative, cu îmbinări de imagini fitomorfe în care motivele, nefiind, în aparență, unite printr-o matrice structurală integratoare, totuși stilistic sunt coordonate prin modalitățile de concepere a formei oglindind o lume integră. Creația lui Mihail Grati reflectă adeziunea artistului pentru teme explorate și în alte genuri ale artelor plastice, precum pictura, grafica, tapiseriea care apelează la metaforă și simbol. Pornind preponderent de la datele tangibile, artistul plămădește imagini din forme generalizate și interferențe de elemente proporțional contrastante, cu amprente texturale lăsate în masa argilooasă de diverse materiale. Acestea contribuie la germinarea unui important registru asociativ-informațional care completează forma pieselor, sugerând spectatorului esențe existențiale datorită cărora opera de artă apare ca un intermediar estetic pe calea cunoașterii valorilor ce se dezvoltă în mediul cultural al vremii.

Tamara Grecu-Peicev este preocupată de elaborarea unor structuri combinatorice originale ale pieselor compoziției. Fiind realizate armonios din punct de vedere plastic și cu o profundă cunoaștere a metodologiei de subordonare proporțional-arhitectonică a detaliilor întregului, compartimentele dinamice ale formei sunt capabile să-i trezească spectatorului asociații determinate de fenomene și motive ale lumii tangibile.

În deceniul al nouălea au debutat cu rezultate remarcabile ceramiștii Vlad Bolboceanu, Iulia Kovarski, Iurie Platon, Gheorghe Postovanu, Elena Mogoreanu, care, prin arta lor, au impulsivat creația branșei înz-

estrând-o cu noi valențe de ordin tehnologic și asociativ-semantic. Astfel, Iulia Kovarskaia optează pentru amplificarea expresiei imaginii prin intermediul unor corelări originale dintre forma produsului și decorul dantelat obținut prin perforare. Elena Mogoreanu și Iurie Platon readuc în spațiul cultural autohton prin intermediul operei ceramice suflul arhetipal al conceptelor neoliticului sud-est european. Vlad Bolboceanu, prin formele ceramice cizelate și cultura tehnologică de realizare a produsului, atinge în mod explicit cote informațional-metaforice de o vastă amplitudine asociativ-semantică. Gheorghe Postovanu, prin compoziții volumetrice sobre din șamot, contribuie la amenajarea decorativă a unor spații urbane.

Ceramista Rita Chiperi, de altfel, s-a afirmat și în arta modelării lemnului, prin elaborarea unui șir de panouri decorative cioplite în lemn. Plasticiana valorifică expresiile perforate ale fundalului, astfel că operele ei sunt percepute ca ușoare și „aerate”, imaginile comportând nuanțe informative valorice.

În deceniul al nouălea evoluează notabil și arta sticlei. Filip Nutovici, alături de opere în care decorul aplicațiilor de sticlă transparentă înfrumusețează forma de bază a produsului, expune și lucrări a căror configurație deviază de la tradiția morfologică a vasului spre forme convenționale generalizate, capabile să genereze ample conotații asociative. În paralel, feciorul său, Alexandru Nutovici, realizează un șir de lucrări care îi definesc creația într-un mod distinct, punând în valoare spiritul romantic al protagonistului. Interesant evoluează în domeniul sticlării artistice Mihail Grati, care în perioada de referință transpune estetic în acest material valori poetice ce reflectă complexitatea fenomenelor și a formelor realității tangibile. Artistul Victor Savca acordă

prioritate expresiei laconice a formei și interconexiunilor proporționale ale componentelor acesteia, contribuind definitiv la înzestrarea operei cu valori arhetipale, ale căror origini zac adânc în substratul conștiinței milenare a omului simplu din spațiul rural. Tânărul artist Virgil Tecuci debutează cu opere din sticlă produse prin tehnica suflării, dar și cu lucrări prin care pune în valoare transluciditatea specifică a sticlei lipite, ulterior prelucrate la rece, procedeu în urma căruia opera executată în sticlă capătă expresii decorative și arhitectonice asemănătoare sculpturii ambientale.

Tânără generație de artiști decoratori care a debutat în perioada dată cu lucrări realizate în diverse genuri ale artelor decorative și celor aplicate, printre care Valeriu și Anait Culicenco, Alexandru Drobaha, Andrei Negură, Ludmila Șevcenca, Vasile Grama, Veaceslav Damir, Ecaterina Ajder, Felicia Baltă-Savițchi, Olimpiada Arbuz, Svetlana Pasescinaia, Vlad Bolboceanu, Iulia Kovarski, Iurie Platon, Gheorghe Postovanu, Elena Mogoreanu, Virgil Tecuci și-au adus o contribuție semnificativă sub aspect estetic și semantic grație abordării unei tematici originale, unor sintaxe complexe de structurare compozițională a imaginii, valorificării riguroase a formei motivelor și adaptării la filiere monumentale de reprezentare a lumii tangibile, implementarea unor modalități tehnologice complexe de operare cu materialul plastic [10]. Prin aceasta tânără generație de artiști i-a conferit artei decorative din RSSM valențe de ordin conceptual, sintactic și tehnologic, contribuind la schimbarea configurației tematice și stilistice a genurilor speciei respective, pregătind astfel o platformă conceptual-artistice originală ce a înlesnit trecerea artelor decorative din republică într-o nouă etapă, demarată odată cu proclamarea Republicii Moldova ca țară suverană.

Această perioadă nouă a evoluției artelor decorative din republică, **1991–2018**, se impune prin dezvoltarea la un nou nivel conceptual și stilistic a creației plasticienilor deja consacrați. Printre aceștia se numără: Ludmila Goloseeva, Carmela Golovinova, care și-au înzestrat operele cu inedite calități asociative și valoroase mesaje de actualitate; Maria Saka-Răcilă, ale cărei tapiserii se evidențiau ca purtătoare de discurs dramatic; Silvia Vrânceanu, care a continuat să exploreze, în limbaj metaforico-simbolic, filiera structurării compoziționale a motivelor constituite din forme preponderent abstracte; sticlarii Mihai Grati, Victor și Lidia Savca, care au redescoperit publicului autohton frumusețea sticlei înglobând-o pe cea a spiritului; ceramiștii Vasile Vadaniuc, Nicolae Coțofan, Tamara Grecu, Rita Chiperi, Anatol Silițchi, Vlad Bolboceanu, care și-au propulsat creația pe o treaptă sintactico-semantică novatoare și valoroasă. Ultimul dintre aceștia,

Iurie Platon. *Păsări*, șamotă, săruri, h 74 cm, h 97 cm, h 96 cm, 1990.

Veaceslav Damir. Compoziție *Impresii*, batik, imprimeu, 90 × 105 cm, 1991.

Vlad Bolboceanu, plecat de tânăr în lumea celor drepți, a etalat, într-o manieră artistică selectă, metafore și concepte ideatice despre viață, amploarea și profunzimea valorilor culturale și general umane. Grație modului de operare atât cu argila, șamota și porțelanul, cât și printr-o exersare tehnologică ingenioasă a glazurii, sărurilor și oxizilor metalici, artistul a reușit să imprime lucrărilor sale calități estetice inedite.

Printre artiștii ce au debutat în domeniul artelor decorative în anii optzeci și-au continuat fructuos activitatea și în noua perioadă Vasile Grama, Ludmila Șevenco, Andrei Negură, Veaceslav Damir, Ecaterina Ajder, Vasile Ivanciuc, Olimpiada Arbuș, Alexandru și Olga Drobaha, Irina Șuh, Natalia Ciornaia, Gheorghe Postovanu, Irina Filip, Elena Mogoreanu, Iurie Platon, Ștefan Pavlov, Virgil Tecuci, Ecaterina Peicev, Vasile Șokin.

Perioadă respectivă se caracterizează și printr-un debut valoros al noilor generații de artiști, printre care Gheorghe Railean, Dmitri Savițchi, Valeriu Vânaș, Octavian Romanescu, Iurie Cebotari, Oleg Dobrovolschi, Florentin Leancă, Alla Uvarov, Natalia Procop, Tatiana Vatașu, Ludmila Tihonciuc, Svetlana Șugida, Tatiana Palamarciuc, Dorina Jereghi-Tihonciuc, Ala Leancă, Angela Doina-Bezuțchi, Iarâna Savițcaia, Valentina Secrieru, Elena Frunze, Alena Stoica, Mariana Carp. Ei au conferit artelor decorative autohtone noi viziuni asupra imaginii artistice, asupra tradițiilor artistice autohtone, asupra rolului operei de artă decorative în societatea contemporană. Ba mai mult, în condițiile deschiderii către lumea modernă, și-au conectat creația la coordonatele complexe ale artelor plastice din primele decenii ale noului secol, îmbogățind patrimoniul artistic național și internațional cu lucrări originale.

Virgil Tecuci. *Freatica I*, sticlă, tehnică mixtă, 2018.

BIBLIOGRAFIE

1. Arhiva Organizațiilor Social-Politice din Republica Moldova (AOSPRM), F. 2906, inv. 1, d. 4. Protokoly obshchikh sobraniy, zasedaniy Orgkomiteta i pravleniya Soyuzo.
2. AOSPRM, F. 2906, inv. 1, d. 71. Tezisy doklada Prikladnoe iskusstvo na Respublikanskoy khudozhestvennoy vystavke 1951 goda.
3. AOSPRM, F. 2906, inv. 3, u.p. 75, fila 12. Vypiska iz protokola zasedaniya sektsii dekorativno-prikladnogo iskusstva Soyuzo sovetsskikh khudozhnikov Moldavii ot 15 fevralya 1956 g.; AOSPRM, F. 2906, inv. 3, u.p. 66, fila 6. Karakteristika na chlena SKh Moldavii Chokolova S. S.
4. AOSPRM, F. 2906, inv. 1, u.p. 162, f. 54-55. Stenogramma obsuzhdeniya Respublikanskoy khudozhestvennoy vystavki, posvyashchennoy 40-oy godovshchine Velikoy Oktyabr'skoy Sotsialisticheskoy Pevolyutsii, 30 sentyabrya 1957 goda.
5. AOSPRM, F. 2906, inv. 3, u.p. 99, fila 9. Vypiska iz protokola zasedaniya sektsii dekorativno-prikladnogo iskusstva Soyuzo sovetsskikh khudozhnikov Moldavii ot 9 sentyabrya 1960 g.
6. AOSPRM, F. 2906, inv.1, u. p. 207, f. 21-22, 36. Stenogramma obsuzhdeniya Vystavki moldavskogo izobrazitel'nogo iskusstva v Moskve 3 iyunya 1960 g.
7. AOSPRM, F. 2906, inv. 3, u.p. 164, f. 8, 10, 11, 13, 15.
8. AOSPRM, F. 2906, inv. 1, d. 371, f. 161. Stenogramma sed'mogo S'ezda Soyuzo Khudozhnikov Moldavii, 26-27 aprelya 1972.
9. AOSPRM F. 2906, inv. 1, d. 415, f. 48. Stenogramma vos'mogo S'ezda Soyuzo Khudozhnikov Moldavii, 8-9 dekabrya 1976.
10. AOSPRM, F. 2906, inv. 1, d. 515, f. 21-24. Stenogramma IX s'ezda Soyuzo khudozhnikov Moldavii, 8-9 dekabrya 1976 goda.